

GERDA VAN WAGENINGEN

Hanna uit de Gorzen

GROTE LETTER BIBLIOTHEEK
DEVENTER

Een blond meisje van een jaar of zeven baande zich een weg door de dichtbegroeide rietlanden. Haar klompen vol gaten zogen zich steeds opnieuw in de bagger vast, maar ze wist niet beter. Haar jurkje was op meer plekken gescheurd en op nog veel meer plaatsen eindeloos versteld. Welke kleur de stof oorspronkelijk had gehad, daar kon een willekeurige voorbijganger slechts naar raden. Hanna Lageweg hief luisterend haar blonde krullenkopje op.

‘Hanna, thuiskomen!!! Meteen!’

Het meisje haalde haar schouders op. De roerdomp zou zich ook vandaag weer niet laten zien, maar morgen was er immers weer een dag? Opoes stem had dringend geklonken. Ze zocht met haar vroegwijze blauwe kinderogen de lucht af. Nee, geen ooievaar te zien. De ooievaar moest immers bij moe komen? Daarom was ze vanmorgen al vroeg naar opoe gestuurd. Ooievaars hielden er niet van

als er te veel volk in huis was, had opoe gezegd. De kleine Hanna begreep nauwelijks wat het allemaal inhield, al had vader gezegd dat de ooievaar misschien een klein broertje of zusje mee zou brengen. Tot nog toe was Hanna enig kind gebleven, tot verdriet van vader, die nu hoopte eindelijk de zoon te krijgen waar hij al acht lange huwelijksjaren op wachtte.

Opoes gezicht stond strak. 'Ik breng je naar tante Paula,' zuchtte ze, terwijl ze haar pijnlijke rug wreef. 'Je moeder is ziek en ik moet naar haar toe.'

Het meisje knikte. Opoe werd vaak geroepen als er mensen ziek waren. Dat wist ze. Dat kwam omdat ze met de helm geboren was en veel van kruiden wist. Hanna zelf was ook met de helm geboren en opoe zei zo nu en dan dat ze ook de gave had, maar Hanna had er geen idee van wat daarmee bedoeld werd. Ze dacht daar ook niet verder over na. Zo nu en dan ging ze met opoe mee, kruiden plukken waar later drankjes en poeders van gemaakt werden. Soms mocht ze opoe daarbij helpen. Ze hield net als haar grootmoeder veel van de natuur en wist van een heleboel planten nu al bij welke ziekte die gebruikt konden

worden.

Haar vader vond dat alles maar niets. Zeven jaar was de kleine Hanna en moest ze soms net als zijn moeder haar leven lang met de vinger worden nagewezen, omdat de mensen van haar zeiden dat ze een heks was? Het was al erg genoeg dat opoe als zodanig werd gezien; Teun Lageweg wist beter dan wie dan ook, dat zowel zijn vrouw als zijn dochter door menige dorping werd nagewezen, altijd verdacht van zwarte kunsten.

‘Kan ik niet alleen blijven en hier op u wachten?’ probeerde Hanna nog, want tante Paula was oud en streng en ze zou wel weer mopperen op haar kapotte kleren en klompen. Tante was een zus van opoe, ze had zelf nooit kinderen gekregen en vond de kinderen van anderen maar lastposten. Oom Stoffel werkte als klerk bij de notaris, tante voelde zich daarom ver verheven boven de arbeidersstand waartoe ook Hanna behoorde. Haar vader werkte als losse knecht bij de boeren van het dorp als die om arbeidskrachten verlegen zaten. In de zomer was er meestal wel werk, maar in de wintertijd was dat maar al te vaak anders. Dan was er kou en honger, dan was moe vaak ziek en pa meestal dronken. Hanna

huiverde. Misschien zou vader ophouden met drinken als ze een broertje had? Opnieuw speurde het meisje met haar ernstige blauwe ogen de lucht af. Nee, nog steeds geen ooievaar te zien. Die had vast wat anders te doen, zoals kikkers en muizen vangen om zijn eigen jongen te voeden. Hoe zou opoe zo zeker weten dat de ooievaar tijd had om bij hen op bezoek te komen?

Ze werd bij de arm gegrepen en half mee-geleurd. Gewoonlijk had opoe nooit haast, maar nu stond de altijd zo vriendelijke mond strak en bezorgd. Hanna werd er stil van. Er was iets mis, dat voelde ze. Zonder een woord van protest stapte ze een dik kwartier later de deur binnen bij tante Paula.

Die had geen aandacht voor het stille kind met de ogen die dwars door een mens heen leken te kijken. ‘Het gaat niet best met Geertje, wel?’ vroeg tante bezorgd.

‘Nee, eigenlijk zou de dokter moeten komen, maar ja, die heeft wel wat beters te doen.’

‘Ik zou hem toch maar laten roepen, Hanna. Hij wordt immers betaald om arme mensen kosteloos te helpen?’

In 1860 was er nog maar net een dokter op

het dorp gekomen, een nieuwigheid waarvan de meeste dorpingen niet veel moesten hebben, maar toegegeven, hij kon bloedende wonden keurig verbinden, beter dan de barbier, die dat tot voor kort had gedaan. Beter zelfs dan opoe Lageweg en de mensen hoefden niet langer naar de oude man die de mannen schoor en knipte en ook nog wat centen verdiende als chirurgijn. Hij maakte wonden dicht en meestal was zijn enige geneeswijze, als mensen ziek werden, om ze ader te laten. Bovendien had de deftige dokter heel akelige tangen, daar waren alle vrouwen bang voor, maar bij zware bevallingen hadden die tangen al enkele kraamvrouwen het leven gered en daar moest de eenvoudige plattelandsbevolking toch wel aan wennen.

De tangen kwamen er inderdaad aan te pas, die warme augustusdag waarop Geertje Lageweg beviel van drie doodgeboren jongetjes en daarbij zelf het leven liet vanwege ernstig bloedverlies dat noch haar moeder, noch de jonge dokter kon stelpen.

Een drieling was een grote zeldzaamheid en dat alleen al was meer dan genoeg aanleiding tot praatjes, die nu eenmaal rondgingen in elk plattelandsdorp en natuurlijk ook el-

ders. Dat een kraamvrouw bij de bevalling stierf, was helaas maar al te gewoon. Daar konden de dorpelingen van het Hoeke Waardse dorp aan het Haringvliet zich niet bijzonder over opwinden. Dat de kleine Hanna alleen achterbleef met een vader die vanaf die dag nog vaker dronken was dan daarvoor, was ook al niets bijzonders. Geen wonder dat het meisje daarna meestal bij haar grootmoeder te vinden was, die een bouwvallig krot bewoonde in de gorzen, de rietlanden en natte weilanden die gelegen waren aan de brede rivierarm die ver in het land doordrong. Hanna uit de gorzen, zo heette de oude vrouw in de volksmond en de kleine meid, die immers naar haar was vernoemd, kreeg dezelfde naam toebedeeld. Kleine Hanna uit de gorzen.

Als het kind die winter in het dorp kwam, werd ze met de vinger nagewezen. De meeste mensen waren in hun hart bang voor opoe Lageweg en zonder te willen toegeven waren ze dat ook voor het zevenjarige meisje met haar helderblauwe, doordringende ogen. De oude Hanna uit de gorzen kon meer dan rechtuit, zoals de volksmond zei over iemand met verstand van kruiden en helderziende gaven. Hanna beseftte nog niet dat het feit, dat ze de

gedachten en gevoelens van mensen zo gemakkelijk doorhad, het beste bewijs was dat ook zij op een dag hetzelfde zou kunnen als de oude vrouw met wie ze nu samen in een bouwvallig krot woonde, ver van de mensen vandaan, dicht bij het water en omringd door de stilte van de natuur. Ze kreeg voor het eerst een hekel aan school, maar opoe stond erop dat ze er elke dag opnieuw naartoe ging, in tegenstelling tot veel andere arbeiderskinderen. Het was er tenminste warm, met de brandende kachel in het schoollokaal, bromde ze dan. In hun schamele hut was het meestal vochtig en kil en opoe moest vaak weg naar zieke mensen. Daar kreeg ze een paar centen voor, een kip die de nek was omgedraaid, een paar eieren of wat aardappelen en groenten. Zo konden grootmoeder en kleindochter overleven in de armoedige bouwval die hun tot woning diende.

Hanna's mond lachte niet vaak meer in de winter die volgde op de dood van haar moeder. Ze lachte helemaal niet meer toen Teun Lageweg in november van de ene dag op de andere wegtrok uit het dorp om te gaan varen, een reis naar de Oost, naar Indië helemaal, aan de andere kant van de wereld. Hij had zijn

moeder simpelweg gevraagd voor de kleine meid te zorgen tot hij terugkwam, al wist hij niet wanneer dat zou gebeuren. Hij dacht over een jaar of twee. Hij had Hanna's schamele bezittingen in een bundel meegebracht en dat was het dan. Weg was hij, lopend naar de beurtschipper in Oud-Beijerland om vandaar naar Rotterdam te zeilen, waar de grote schepen op hem wachtten. Er werd dagenlang over niets anders gepraat en Hanna werd steeds vaker met de vinger nagewezen.

Op school werd ze al voor sinterklaas op een vreselijke manier gepest. Kinderen zongen haar na als ze langs haar heen liepen, ze probeerden haar stiekem beentje te lichten, gaven haar onverwacht een stomp of, nog het allerergste, ze negeerden haar alsof ze niets meer dan lucht was. Sommige kinderen waren duidelijk bang voor Hanna, omdat ze meenden dat het kleine meisje alleen maar duivelse kunsten van haar grootmoeder leerde en daar kon natuurlijk niets goeds van komen. Dominee bemoeide zich niet veel met de armelui in zijn gemeente en de gaven van de oude Hanna beschouwde hij zonder meer als duivels. Kleine Hanna werd in enkele maanden tijd een verschoppeling.

Soms, als ze 's avonds huiverend onder de oude deken lag die veel te weinig warmte gaf in de gure hut waarin de wind bijna vrij spel had, verlangde ze hartstochtelijk terug naar de tijd van een paar maanden geleden, toen haar moeder nog geleefd had. Ja, ook toen kwam het voor dat ze met een hongerige maag naar bed moest, maar dat was het ergste niet. Moe was nooit te beroerd om haar even op schoot te nemen en samen met haar liedjes te zingen. Ze waren arm geweest, maar dat viel niet op in een dorp dat juist rijk was aan arme mensen.

Tot groot verdriet van haar grootmoeder veranderde het zonnige kind tijdens die winter in een stil en teruggetrokken meisje, dat het liefst in de rietlanden bleef en slechts met de grootste moeite kon worden bewogen naar het dorp te gaan, naar school. Soms moest ze onderweg poeders of een drankje afleveren aan mensen die opoe daarom gevraagd hadden. Dan moest ze buiten blijven staan, terwijl de mensen schichtig het gebrachte van het arme kind aannamen, bang voor haar alsof ze een verschrikkelijke besmettelijke ziekte bij zich droeg, zoals de pokken of cholera, ziekten die nog steeds in de streek voorkwa-